

Ognjen Čaldarović i Jana Šarinić
SUVREMENA SOCIOLOGIJA
GRADA – Od nove urbane sociologije
prema sociologiji urbanog
Naklada Jesenski i Turk, Zagreb, 2015.,
261 str.

Ognjen Čaldarović, redoviti profesor i doktor sociologije, utemeljitelj kolegija *Sociologija grada* na Odsjeku za sociologiju Filozofskog fakulteta Sveučilišta u Zagrebu, jedan je od najistaknutijih sociologa u Hrvatskoj koji se bavi izučavanjem urbane sociologije. U suradnji s Janom Šarinić, doktoricom sociologije i suradnicom na navedenom kolegiju, napisali su knjigu *Suvremena sociologija grada - Od nove urbane sociologije prema sociologiji urbanog* objavljenu 2015. godine u Nakladi Jesenskog i Turka u Zagrebu.

Autori u knjizi donose sveobuhvatan pregled suvremenog urbanog društva promatranog kroz sociološku leću. U knjizi tematiziraju ključne suvremene sociološke teorije ali obuhvaćaju i druge discipline koje su neizbježne kada je riječ o ovoj tematici: arhitektura, urbanizam, urbana geografija i slično. Autori se dotiču i društvenih događaja i promjena s kojima se, htjeli mi to ili ne, svakodnevno suočavamo življenjem u urbanom okruženju. Detaljnom analizom suvremene sociologije grada Čaldarović i Šarinić daju izvorni znanstveni doprinos suvremenoj društvenoj znanosti referirajući se, između ostalog, i na rezultate empirijskih istraživanja.

Suvremena sociologija grada sadrži osam poglavlja koja se protežu na 261 stranici knjige. Prije svega, razmatra se općenito sociologija kao društvena znanost, a zatim važnost bavljenja gradom u sociologiji te istraživanja novih urbanih stvarnosti. Izu-

čavanje urbanih procesa jedan je od glavnih zadataka suvremene sociologije. Prema francuskom sociologu Gurvitchu, grad je veće naselje ljudi organizirano u više ili manje povezanu, diferenciranu društvenu zajednicu, a nastaje kada se izdvoji iz agrarne okoline i kada robna razmjena omogući razvijenu podjelu rada. Prema autoru knjige Čaldaroviću, grad je više nego skup različitih dijelova i postoji samo kao stvarna simbolička eksterna prezentacija.

Nadalje, autori prikazuju povijesni razvoj urbane sociologije od 1960-ih i 1970-ih godina do danas. Tumače kretanja urbane sociologije od informacijskog doba do umreženog društva i analiziraju promjene kroz koje grad prolazi, posebice od globalnog do dvojnog grada. Globalni gradovi upravljački su centri globalne ekonomije a moglo bi se reći da su najveći današnji globalni gradovi također i svjetski gradovi. U globalnom gradu disperziraju se ekonomske aktivnosti uz proces globalizacije a pojavljuju se i specijalizirane tvrtke koje se bave samo pojedinačnim aktivnostima. Problem dvojnog grada shvaća se kao gorući problem suvremenih gradova. Uz to, nastaje i određena vrsta urbane okolice koja funkcionira kao informacijski centar čime se nadilaze same granice *prostora mjesta*.

Urbana sociologija nalazi se, kako ističu autori, u suvremenoj krizi jer su klasični aspekti njenog proučavanja pretočeni u opće probleme modernog društva. Autori uspoređuju europsko i američko iskustvo urbane sociologije čije tumačenje ne može proći bez spominjanja Čikaške škole i njenih predstavnika: Thomasa, Parka, Burgessa i McKenzia ali i Simmela, Spenglera i Tönniesa koji su najviše utjecali na formiranje osnovnih usmjerenja tog pravca. Čikaška škola s radom je za-

počela 1892. godine u Chicagu kao jedno od prvih i najvažnijih socioloških središta. Bila je od velike važnosti za sociologe koji su željeli utemeljiti sociologiju kao znanost proučavajući socijalne promjene uzrokovane industrijalizacijom i urbanizacijom. Objektivni razlozi njezina nastanka intenzivni su porast gradova u SAD-u te doseljavanje crnaca s juga i stanovništva iz europskih zemalja. S druge strane, u modernom europskom gradu razvilo se građansko društvo čime je gradska povijest postala povijest emancipacije i oslobođenja od prostornih ograničenja. Vidljivo je da europski gradovi važnost pridaju pitanjima društvene kohezije, društvene nejednakosti i isključenosti te siromaštvu dok institucije tih gradova u većoj mjeri reguliraju društvenu interakciju tako što koordiniraju odnose među akterima.

Dio knjige posvećen je i određenju grada kao *prostoru tokova* i *prostoru mjesta*. *Prostori tokova* integralni su dio transformacije dominantnog obrasca socijalne organizacije, od fiksnih hijerarhijskih obrazaca prema fleksibilnim mrežama. *Prostor tokova* je „bezmjestan”, dinamičan i protočan te predstavlja ulazak u novu eru. To je nova materijalna osnovica za rekonceptualizaciju prostora i vremena, novi socijalni proces koji se reorganizira kroz tokove. Autori pojašnjavaju kako su *prostori tokova* sve više *prostori elita* koje određuju socijalno dominantne odnose. S druge strane, *prostori mjesta* su prostori sve izoliranijeg lokalnog stanovništva bez moći, a najvažniji oblik dominacije upravo je prevladavanje logike *prostora tokova* nad *prostorom mjesta*.

U zaključnom razmatranju Čaldarović i Šarinić osvrću se na suvremene perspektive – urbanu sociologiju i planiranje grada.

Urbano planiranje kao planiranje prostora javlja se kao kritička svijest krajem 19. stoljeća. Pri tome se misli na razmišljanja novih utopista koji predlažu idealne ljudske zajednice čija bi ostvarenja riješila čovječanstvo neljudskih uvjeta stanovanja i življenja. Sociološki interes za fenomen urbanog planiranja odnosi se na: planibilnost, mjerljivost, ciljeve, vrijednosne sustave, procese donošenja odluka i ljudske potrebe. Autori podsjećaju da urbano planiranje postaje profesija tek nakon Drugog svjetskog rata te upozoravaju na stajališta suvremenih sociologa o urbanizmu. Lefebvre tako kritizira urbanizam ustvrđujući kako nema epistemološkog utemeljenja te da u njegovu teorijskom okviru prevladava institucionalni i ideološki karakter. Lefebvre je smatrao da se urbanizam kao djelatnost nalazi uklještena između posebnih i političkih interesa. Castells upozorava na intervencionističku ulogu urbanog planiranja te specifično tehnološko i ekonomsko upravljanje sve većih i složenijih prostornih sistema, dok Mann ističe da je pojam „urbanizam” postao sinonim za „slumove”, pretjerano natrpavanje, kaos u prometu te špekulacije sa zemljom.

Knjiga *Suvremena sociologija grada – Od nove urbane sociologije prema sociologiji urbanog* predstavlja značajan doprinos naših urbanih sociologa užem znanstvenom ali i širem čitateljskom krugu. Autori su uspješno objedinili različite a ipak povezane teme koje se prije svega tiču grada te procesa i promjena koji se u njemu odvijaju ali i znanstvenih pristupa njegovu izučavanju. Zanimljivo i razumljivo autori su čitateljima uspješno približili strukturalne urbane promjene kojima pojedinci ali i društvo u cjelini svakodnevno svjedoče te

u kojima svjesno ili nesvjesno sudjeluju. Grad je kroz povijest doživio mnoštvo turbulentnih promjena koje su ga obilježile i bez kojih zasigurno ne bi izgledao ovako kako izgleda danas. Suvremeno društvo dominantno je urbano, gradovi su brzorastući i sve složeniji sustavi dok metropolitanska područja iz temelja mijenjaju našu organizaciju života. Stoga je potrebna sveobuhvatna rekonceptualizacija analize grada zbog novonastalih tehnoloških izazova, rasta broja ljudi u gradovima ali i broja gradova općenito, koju nam autori i nude u ovoj knjizi. Novi istraživački izazov urbane sociologije 21. stoljeća integracija je društvenih i tehničkih pristupa u istraživanju suvremenog grada. Urbani problemi postojali su oduvijek pa se tako i danas odvijaju pred očima suvremenog čovjeka koji je pozvan progledati i reagirati na vapaje urbanih debakala. Uostalom, kako je za te debakle donekle i sam kriv, čovjek je ujedno i dužan budućim generacijama omogućiti život u što skladnijim urbanim okruženjima i uvjetima. Bolje razumijevanje sociologije grada, koje autori pružaju ovom knjigom, svakako je korak naprijed prema promišljanju čovječnijih gradova budućnosti.

Katarina Jeličić

Pavo Barišić (ur.)
DEMOKRACIJA NA PREKRETNICI
Hrvatsko filozofsko društvo, Zagreb,
2014., 365 str.

Zbornik radova *Demokracija na prekretnici*, u kojemu je većina priloga plod dviju međunarodnih znanstvenih konferencija održanih u Dubrovniku i Zagrebu, upućuje nas na promišljanje demokracije u globalizacijskom kontekstu u kojemu predstavnička demokracija ostaje bez svoje teritorijalne i institucionalne osnove. Ovakva situacija žurno traži odgovor na pitanje: Može li demokracija funkcionirati u situaciji u kojoj tokovi ideja, kapitala i političke moći često nadilaze okvire nacionalnih država, a time i tradicionalno shvaćenog javnog prostora i demosa? Zbornik je podijeljen na dva dijela: *Filozofija demokracije Johna Deweya* i *Ideali demokracije – sloboda, jednakost, pravednost*.

Kratki pozdravni uvodni tekstovi dvojice američkih autora, Larryja A. Hickmana (*Message to the 2009 Meeting of the Croatian Philosophical Society*, str. 13-14) i Philipa Kitchera (*John Dewey, Philosophical Radical*, str. 15-18), otvaraju prvi dio zbornika predstavljajući aktualnost misli Johna Deweya za suvremena razmatranja problematike demokracije. Dewey je, naime, smatrao da dezintegrativne tendencije, koje impliciraju društvena pluralizacija i gubitak vjere u onostrano, mogu biti uravnotežene poimanjem demokracije kao harmonizirajućeg procesa u kojemu se različitosti susreću i dopunjavaju.

Hickmannov rad *John Dewey's Naturalism as a Model for Global Ethics* (str. 19-29) naglašava da Deweyev etički naturalizam, po kojemu su etičke tradicije različitih kultura nastale kao rezultat različitih odgovora